

LIETUVOS RESPUBLIKOS ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRO
Į S A K Y M A S

DĖL NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO KONCEPCIJOS PATVIRTINIMO

2005 m. gruodžio 30 d. Nr. ISAK-2695
Vilnius

Igyvendindamas Vaikų ir jaunimo socializacijos programos, patvirtintos Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 209 (Žin., 2004, Nr. 30-995), priedo 2.1.1.2 priemonę,

t v i r t i n u Neformaliojo vaikų švietimo koncepciją (pridedama).

ŠVIETIMO IR MOKSLO MINISTRAS

REMIGIJUS MOTUZAS

PATVIRTINTA

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo
ministro 2005 m. gruodžio 30 d. įsakymu
Nr. ISAK-2695

NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO KONCEPCIJA

I. BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Neformaliojo vaikų švietimo koncepcijoje (toliau vadinama – Koncepcija) apibrėžiami neformaliojo vaikų švietimo tikslai, uždaviniai, principai, ugdymo objektas, ugdomos kompetencijos, rezultatas, ugdymo proceso organizavimas, sistema, finansavimas bei numatomos priemonės šiai sampratai įgyvendinti.

2. Pagrindinės Sampratos sąvokos:

Neformalusis vaikų švietimas – kryptinga veikla, padedanti vaikui įgyti kompetencijos, tapti sąmoninga asmenybe, sugebančia atsakingai ir kūrybingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti visuomenėje bei prisitaikyti prie kintančios aplinkos.

Neformaliojo vaikų švietimo mokytojas – asmuo, ugdomas ir mokantis mokinius pagal neformaliojo vaikų ugdymo programas, turintis darbo patirtį ir kompetenciją.

Neformaliojo vaikų švietimo programa – neformaliojo vaikų švietimo mokytojo (įstaigos) parengta ir neformaliojo švietimo metodais įgyvendinama programa, kuria siekiama ugdyti vaiko kompetencijas plėtojant prigimtinius vaiko gebėjimus.

Neformaliojo vaikų švietimo teikėjas – organizacijos, kurioms neformalusis vaikų švietimas yra pagrindinė arba kita veikla, laisvasis mokytojas, šios Sampratos nustatytais principais teikiantis neformaliojo vaikų švietimo paslaugas.

3. Neformalusis vaikų švietimas yra sudėtinė Lietuvos švietimo sistemos dalis.

II. SITUACIJOS ANALIZĖ

4. Europos Tarybos 2003 m. lapkričio 25 d. rezoliucijoje (OL C 295, 2003 12 05) teigiama, kad neformaliojo ugdymo būdu įgyta patirtis yra didelis indėlis į asmenybės tobulėjimą ir aktyvaus pilietiškumo skatinimą.

5. Nacionalinės Lisabonos strategijos įgyvendinimo programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2005 m. lapkričio 22 d. nutarimu Nr. 1270, (Žin., 2005, 139-5019) numatyta „plėtoti vaikų ir jaunimo neformalųjį ugdymą, skatinant švietimo institucijų bei jaunimo nevyriausybinę organizacijų partnerystę ir bendradarbiavimą“.

6. Neformalusis ugdymas Europoje yra pripažinta priemonė sprendžiant sudėtingą jaunų žmonių integravimosi į darbo rinką problemą. Gyventojų užimtumo tyrimo duomenimis, nedarbo lygis Lietuvoje vienas iš didžiausių yra tarp 19–24 metų jaunimo;

7. Lietuvoje šiuo metu yra palanki terpė plėtoti neformalųjį vaikų švietimą;

7.1. neformaliojo vaikų švietimo sąvoka yra įteisinta Lietuvos Respublikos švietimo įstatyme, jaunimo neformaliojo ugdymo sąvoka – Jaunimo politikos pagrindų įstatyme, parengtos Ikimokyklinio ugdymo koncepcija bei Priešmokyklinio ugdymo koncepcija;

7.2. išgaliojus naujai Lietuvos Respublikos švietimo įstatymo redakcijai, papildomojo ugdymo įstaigos vadinamos neformaliojo vaikų švietimo mokyklomis, o jų pedagogai – neformaliojo vaikų švietimo mokytojais;

7.3. savivaldybėse neformaliojo vaikų švietimo mokyklų tinklą sudaro per 300 mokyklų, kurių nuostatuose neformalusis vaikų švietimas įteisintas kaip pagrindinė įstaigos veikla. Jų programose kasmet dalyvauja daugiau nei 112 tūkst. mokinių, tai sudaro 23 proc. visų mokinių;

7.4. bendrąjį lavinimą teikiančiose mokyklose visiems vaikams ir jaunimui sudarytos galimybės vienai iš neformaliojo vaikų švietimo formų – papildomajam ugdymui. Iš mokinio krepšelio šiai veiklai šalyje per 2004 m. buvo skirta apie 70 mln. Lt. 2004–2005 mokslo metais šioje veikloje dalyvavo daugiau kaip 385 tūkst. mokinių. Tai sudaro 68 proc. visų šalies mokinių;

7.5. Švietimo ir mokslo ministerija kasmet organizuoja konkursus Vaikų vasaros poilsio, Vaikų ir paauglių nusikalstamumo prevencijos, Kryptingo užimtumo programoms finansuoti. 2005 m. joms įgyvendinti buvo skirta per 5 mln. litų. Šių programų neformaliojo švietimo veikloje kasmet dalyvauja apie 300 000 vaikų ir jaunimo.

8. Šiuo metu aktualiausios neformaliojo vaikų švietimo problemos:

8.1. nėra visuotinai pripažintos neformaliojo vaikų švietimo sampratos, neįvardyta neformaliojo vaikų švietimo reikšmė;

8.2. neformaliojo vaikų švietimo ir formaliojo švietimo mokytojų atestacijos tvarka ir pedagogų kvalifikacijos vertinimo rodikliai yra bendri, nors veiklos formos ir tikslai skiriasi;

8.3. Lietuvos aukštosios mokyklos rengia atskirų sričių arba dalykų mokytojus, turinčius teisę dirbti tiek formaliojo, tiek neformaliojo švietimo mokyklose. Neformaliojo švietimo patirties mokytojai įgyja kursuose Lietuvoje ir užsienyje, tačiau šiuo metu jų praktiniai gebėjimai nėra formalizuojami;

8.4. nėra neformaliojo švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo mechanizmo;

8.5. nėra neformaliojo vaikų švietimo mokyklos veiklos įvertinimo (įsivertinimo) metodikos, todėl šiuo metu vertinimui naudojami daugiau kiekybiniai rodikliai;

8.6. bendrojo lavinimo mokyklose iš mokinio krepšelio yra finansuojamos neformaliajam vaikų švietimui (papildomajam ugdymui) skirtos valandos, tačiau šiose mokyklose nesudaromos sąlygos arba neturima pakankamai galimybių užtikrinti neformaliojo švietimo veiklos pasirinkimo. Be to, lėšos dažnai naudojamos ne pagal paskirtį. Neformaliojo vaikų švietimo mokykloms, kitoms neformalųjį švietimą vykdančioms organizacijoms šių lėšų gauti nėra galimybių.

9. Tobulinant Lietuvos neformalųjį vaikų švietimą, tikslinga perimti ES valstybių patirtį ir pritaikyti ją atsižvelgiant į šalies situaciją, tradicijas, poreikius ir galimybes.

III. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO TIKSLAS IR UŽDAVINIAI

10. Neformaliojo vaikų švietimo tikslas yra per kompetencijų ugdymą formuoti asmenį, sugebantį tapti aktyviu visuomenės nariu, sėkmingai veikti visuomenėje, padėti tenkinti pažinimo, lavinimosi ir saviraiškos poreikius.

11. Neformaliojo vaikų švietimo uždaviniai:

11.1. ugdyti ir plėtoti vaikų kompetencijas per saviraiškos poreikio tenkinimą;

11.2. ugdyti pilietiškumą, tautiškumą, demokratišką požiūrį į pasaulėžiūrų, įsitikinimų ir gyvenimo būdų įvairovę;

11.3. lavinti gebėjimą kritiškai mąstyti, rinktis ir orientuotis dinamiškoje visuomenėje;

11.4. spręsti socialinės integracijos problemas: mažiau galimybių turinčių (esančių iš kultūriškai, geografiškai, socialiai – ekonomiškai nepalankios aplinkos ar turinčių specialiųjų poreikių), ypatingų poreikių (itin gabių ir talentingų) vaikų, iškritusių iš švietimo sistemos integravimas į visuomeninį gyvenimą, socialinių problemų sprendimas;

11.5. padėti spręsti integravimosi į darbo rinką problemas.

IV. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO OBJEKTAS, PRINCIPAI

12. Neformaliojo vaikų švietimo objektas yra vaikai iki 18 metų.

13. Ikimokyklinio ir priešmokyklinio amžiaus vaikų neformaliojo švietimo veiklą, atsižvelgiant į vaiko brandą, rekomenduojama derinti su suaugusiųjų (tėvų) neformaliuoju švietimu.

14. Neformaliajame vaikų švietime laikomasi šių principų:

14.1 aktualumo principo – neformaliojo švietimo siūlomų veiklų pasiūla skirta socialinėms, kultūrinėms, asmeninėms, edukacinėms, profesinėms ir kitoms kompetencijoms ugdyti;

14.2. demokratiškumo – mokytojai, tėvai ir vaikai yra bendro ugdymosi proceso kūrėjai, kartu identifikuoja poreikius.

14.3. prieinamumo – sudaromos visos sąlygos vaiko kompetencijoms ugdytis per pasirinktą veiklą. Siūlomos veiklos ir mokymosi būdai yra prieinami visiems vaikams pagal amžių, išsilavinimą, turimą patirtį nepriklausomai nuo socialinės padėties;

14.4. individualizavimo – ugdymas individualizuojamas pagal kiekvienam vaikui reikalingą kompetenciją, atsižvelgiant į jo asmenybę, galimybes, poreikius ir pasiekimus;

14.5. savanoriškumo – vaikai laisvai renkasi švietimo teikėją, tinkamiausias veiklas kompetencijoms ugdyti, dalyvauja jose savo noru ir niekieno neverčiami.

V. NEFORMALIAJAME VAIKŲ ŠVIETIME ĮGYJAMOS KOMPETENCIJOS

15. Neformaliojo vaikų švietimo būdu kompetencijos įgyjamos per pasirinktos krypties veiklą. Kompetencijos suprantamos kaip mokėjimai atlikti tam tikrą veiklą, remiantis įgytų žinių, įgūdžių, gebėjimų, vertybinių nuostatų visuma. Neformaliojo švietimo būdu ugdomos šios kompetencijos:

15.1. asmeninės – savęs pažinimas, savistaba, pasitikėjimas savimi, savęs vertinimas, savianalizė, saviraiška, sveika gyvensena, atsakomybė už savo veiksmus;

15.2. edukacinės (mokymosi) – savarankiškas mokymasis bei informacijos valdymas, mokymasis visą gyvenimą, informacijos gavimas, jos analizavimas bei panaudojimas, mąstymo lankstumas (loginis, kritinis-probleminis, kūrybinis);

15.3. socialinės – bendravimas ir bendradarbiavimas, darbas komandoje, demokratinių struktūrų ir procedūrų išmanymas, sprendimų priėmimas, konfliktų sprendimas lygių galimybių įsisąmoninimas, ekologinė savimone;

15.4. profesinės – specifinių sričių žinios gebėjimai ir įgūdžiai, supratimas apie šiuolaikinę darbo rinką, požiūris į veiklos kokybę.

VI. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO REZULTATAS

16. Laukiamą neformaliojo vaikų švietimo rezultatą asmeniui galima apibrėžti taip:

16.1. vaikas įgis kompetencijų, būtinų asmeniniam, visuomeniniam ir profesiniam gyvenimui;

16.2. įgyjamos kompetencijos turės tiesioginės įtakos sėkmingam vaiko ugdymui(-si) formaliojo švietimo sistemoje;

16.3. įgytos kompetencijos padės vaikui tapti brandžia asmenybe, gebančia atsakingai spręsti savo problemas ir aktyviai veikti bendruomenėje, visuomenėje bei įsitvirtinti darbo rinkoje.

17. Laukiamas neformaliojo vaikų švietimo rezultatas visuomenei:

17.1. išaugs visuomenės narių pilietiškumas ir tautiškumas, asmenys aktyviau dalyvaus bendruomeniniame ir visuomeniniame (politiniame) gyvenime;

17.2. savarankiškos, kryptingai motyvuotos asmenybės gebės kurti bendruomeniškumą skatinančią aplinką ir į ją įtraukti daugiau visuomenės narių;

17.3. didėjant darbo rinkoje lengvai prisitaikančių visuomenės narių skaičiui, šalyje mažės nedarbas ir valstybės išlaidos socialinėms išmokoms.

VII. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO ORGANIZAVIMAS

18. Neformalusis vaikų švietimas su formaliuoju švietimu ir savišvieta siejamas ugdymo perimamumo, mokslinio, informacinio, materialinio aprūpinimo, teisinio reguliavimo bei valdymo ryšiais.

19. Švietimo ir mokslo ministerija, bendradarbiaudama su kitomis vaikų ir jaunimo politiką įgyvendinančiomis organizacijomis, nustato valstybinę neformaliojo vaikų švietimo politiką.

20. Savivaldybių institucijos nustato neformaliojo vaikų švietimo politiką savivaldybėse:

20.1. kuria neformaliojo vaikų švietimo teikėjų tinklą;

20.2. nustato savo įsteigtų neformaliojo vaikų švietimo mokyklų mokslo metų pradžią ir trukmę;

20.3. analizuoja neformaliojo vaikų švietimo būklę ir vykdo pavaldžių neformaliojo vaikų švietimo teikėjų priežiūrą.

21. Apskričių viršininkų administracijų valstybinės švietimo priežiūros skyriai (tarnybos) prižiūri neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklą.

22. Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai:

22.1. neformaliojo vaikų švietimo mokyklos, kurių pagrindinė veikla yra neformalusis švietimas;

22.2. formaliojo švietimo mokyklos, turinčios teisę dirbti pagal neformaliojo vaikų švietimo programas;

22.3. laisvieji mokytojai;

22.4. kitos organizacijos, turinčios teisę užsiimti neformaliuoju vaikų švietimu.

23. Neformaliojo vaikų švietimo teikėjai dirba pagal šioje Konceptijoje išvardintus neformaliojo švietimo principus ir vaikų poreikius atitinkančias įstaigas parengtas neformaliojo vaikų švietimo programas (išskyrus veiklą pagal iš anksto apibrėžtas formaliojo švietimo programas ar jų modulius).

24. Už neformaliojo vaikų švietimo programų turinį ir kokybę atsako švietimo teikėjas.

25. Neformaliojo vaikų švietimo mokytoju turi teisę dirbti:

25.1. asmenys, įgiję aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) pedagoginį išsilavinimą;

25.2. asmenys, turintys aukštąjį arba aukštesnįjį (specialųjį vidurinį, įgytą iki 1995 metų) vidurinį išsilavinimą, neturintys pedagogo kvalifikacijos, švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka išklause pedagoginių-psichologinių žinių minimumo kursą, taip pat asmenys, baigę neformaliojo ugdymo kursus ir turintys tai patvirtinantį pažymėjimą.

VIII. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO FINANSAVIMAS

26. Neformaliojo vaikų švietimo teikėjų programoms finansuoti iš valstybės ir savivaldybių biudžetų palaipsniui imamas taikyti mokymo lėšų skyrimo vienam vaikui principas.

27. Formuojamas neformaliojo vaikų švietimo krepšelis, kuris vaikams suteikia lygias galimybes pasirinkti ugdymo įstaigą, programą, o neformaliojo švietimo teikėjams – gauti lėšų neformaliajam vaikų švietimui.

28. Neformalusis vaikų švietimas priklausomai nuo programos apimties, trukmės, paslaugų kokybės ir pan. gali būti iš dalies mokamas steigėjo nustatyta tvarka.

29. Parama neformaliojo švietimo teikėjui teikiama teisės aktų nustatyta tvarka.

IX. NEFORMALIOJO VAIKŲ ŠVIETIMO KONCEPCIJOS ĮGYVENDINIMAS

30. Siekiant įgyvendinti koncepciją, reikia:

30.1. sukurti ir įteisinti neformaliojo vaikų švietimo finansavimo sistemą, remiantis mokymo lėšų skyrimo vienam vaikui principu.

30.2. teisės aktais stiprinti savivaldybių atsakomybę už neformaliojo vaikų švietimo veiklą;

30.3. tobulinti teisės aktus, reglamentuojančius neformaliojo vaikų švietimo mokytojų atestaciją;

30.4. sukurti neformaliojo švietimo būdu įgytų kompetencijų pripažinimo sistemą, suteikiančią asmeniui didesnes galimybes įgyti profesinę kvalifikaciją, siekti aukštojo mokslo ar įsidarbinti;

30.5. parengti rekomendacijas neformaliojo vaikų švietimo teikėjų veiklos įsivertinimui (įvertinimui);

30.6. kelti neformaliojo vaikų švietimo mokytojų kvalifikaciją;

30.7. supažindinti neformaliojo vaikų švietimo mokyklas, formaliojo švietimo mokyklas, vykdančias neformaliojo vaikų švietimo programas, ir kitus švietimo teikėjus su Neformaliojo vaikų švietimo koncepcija.
